

**«Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан
Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен
толықтырулар енгізу туралы»
Қазақстан Республикасының Конституциялық Заң жобасына
ғылыми құқықтық сараптама
ҚОРЫТЫНДЫСЫ**

I. Жалпы ережелер

Ғылыми құқықтық сараптама жүргізген адам	Сафарова Т.С., з.ғ.к., доцент Жадауова Ж.А., з.ғ.к.
Әзірлеуші	Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі
Уәкілетті ұйым	«Қазақстан Республикасының заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК
Ғылыми құқықтық сараптаманың мәні мен мақсаттары	<p>Ғылыми-құқықтық сараптаманың мәні «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық Заңының жобасы болып табылады.</p> <p><i>Ғылыми құқықтық сараптаманың мақсаты" Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы " Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңына депутаттық мандаттарды бөлу кезінде квотаны міндетті есепке алу туралы норманы бекіту, сондай-ақ әйелдер мен жастардан басқа, мүгедек адамдар үшін де квота белгілей отырып, азаматтардың квоталанатын санаттарының тізбесін кеңейту бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізудің; осы өзгерістер мен толықтырулардың ықтимал тиімділігін айқындау; құқықтық тәуекелдерді және оларды қабылдаудың теріс салдарын анықтау; заң жобасының Қазақстан Республикасы Конституциясының нормаларына, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына, жоғары тұрған нормативтік құқықтық актілерге сәйкестігін бағалау.</i></p>
Заң жобасының атауы	«Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» «Қазақстан Республикасының Конституциялық

	заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық Заңының жобасы <i>(бұдан әрі - заң жобасы)</i> .
Заң жобасының мақсаты	Заң жобасы «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы «Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының әзірленген жобасының нормаларына сәйкес келтіру мақсатында «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейді.
Ғылыми құқықтық сараптама жүргізілген ғылым салалары	Конституциялық заңнама.
Заң жобасының құрылымы	Заң жобасы екі баптан тұрады. 1-бап «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы «Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейді. 2-бап Заңның қолданысқа енгізілу тәртібін белгілейді.
Сараптамаға ұсынылған материалдар	<ul style="list-style-type: none"> - Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің ілеспе хаты (мемлекеттік тілде); - заң жобасына түсіндірме жазба (мемлекеттік және орыс тілдерінде); - салыстырма кесте (мемлекеттік және орыс тілдерінде); - қабылданатын заң жобасы қолданылуының ықтимал экономикалық, әлеуметтік, құқықтық, экологиялық салдарларының болжамы; - заң жобасына анықтама парақ (мемлекеттік және орыс тілдерінде).
Келіп түскен күні	18.10.2021 ж.
Орындау мерзімі	29.10.2021 ж.

II. Заң жобасы шешуге бағытталған проблемалық мәселелерді сипаттау, оның ішінде заң жобасын қабылдаудың ғылыми негізділігі мен уақтылығын бағалау.

Қаралып отырған заң жобасы ҚР Президентінің 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Халық бірлігі және жүйелі реформалар - елдің өркендеуінің

берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауының негізінде әзірленді, онда Мемлекет басшысы **депутаттық мандаттарды бөлу кезінде әйелдер мен жастардың өкілдігіне 30% квотаны міндетті есепке алу туралы норманың қабылданғанын тікелей көрсетеді**. Ол халық қалаулыларының қорытынды құрамындағы квота туралы қолданыстағы норма тиісті көрініс таппағанын атап өтті.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы біздің елімізде мүгедектігі бар және ерекше қажеттіліктері бар адамдар қоғамдық-саяси өмірде нашар көрінетініне назар аударды. Осыған байланысты **ол ерекше қажеттіліктері бар адамдар үшін квота белгілей отырып, әйелдер мен жастардан басқа, квоталанатын азаматтар санаттарының тізбесін кеңейтуді ұсынды**.

Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстан Республикасы Президентінің тапсырмасы бойынша осы заң жобасын әзірлеудің ғылыми негізділігі мен уақтылығы күмән тудырмайды.

Заң жобасының негізгі мақсаты сайлау туралы заңнамаға түзетулер енгізу арқылы сайлау процесін одан әрі жетілдіру болып табылады. Ал Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және өмір сүру сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспарды, Президенттің бастамалары мен тапсырмаларын, сондай-ақ мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияны ратификациялауға байланысты республиканың халықаралық міндеттемелерін орындауды іске асыру шеңберінде заң жобасы саяси өмірді жандандыруға ықпал ететін норма енгізеді.

Ұсынылып отырған «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы «Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының жобасын қабылдау:

1) мемлекеттік және қоғамдық өмірдің барлық салаларында ерлер мен әйелдердің тең құқықтары мен тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ету болып табылады;

2) өмірдің барлық салаларында жыныстардың теңдігін қамтамасыз ету үшін қоғамның құқықтық және саяси мәдениетінің деңгейін арттыру;

3) әр түрлі кандидаттарды ұсыну арқылы сайлау бағдарламаларын әртараптандыру (әртүрлілікті арттыру мақсатында өзгерту);

4) әйелдерді, жастарды және мүгедек адамдарды олардың азаматтық ұстанымын көрсету үшін белсенді тарту;

5) әлеуметтік-экономикалық, құқықтық мәселелерді жан-жақты қарау және шешу;

6) қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуы.

Қазақстанда ерекше қажеттіліктері бар 690 мыңнан астам адам тұрады, олардың 61,5% - ы еңбекке қабілетті жаста, 25,7% - ы зейнеткерлік жастағы адамдар, 12,8% - ы 18 жасқа дейінгі балалар.

Ерекше қажеттіліктері бар адамдардың үлес салмағы салыстырмалы түрде тұрақты және соңғы үш жыл ішінде бүкіл халық арасында – 3,7% - ды

кұрайды. Олардың 44% - ы әйелдер. Соңғы бес жылда Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі адамдардың саны 7,5% - ға артты. Олардың 88,5% - ы 16 жастан асқан. Алайда, өңірлердегі халықтың мүгедектік деңгейі орташа республикалық деңгейден асып, 3,9-дан 4,7% - ға дейін ауытқиды.

Мүгедектік көрсеткіштері ең жоғары өңірлер - Қарағанды облысы (4,7%), Түркістан облысы (4,15%) және Шығыс Қазақстан облысы (4,1%). Мүмкіндігі шектеулі жандардың 18,4% Түркістан облысында тұрады.

Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияны ратификациялауға байланысты Қазақстан Республикасы қабылдаған міндеттемелерді іске асыру және Қазақстанды 2030 жылға дейін әлеуметтік жаңғырту шеңберінде барлық осал топтар үшін қолайлы орта құру арқылы инклюзивті қоғам қалыптастыру мақсатында Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және тұрмыс сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспар (*бұдан әрі – ұлттық жоспар*) әзірленді.

Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және өмір сүру сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспардың басымдықтарының бірі мүмкіндігі шектеулі адамдарды әлеуметтік интеграциялау болып табылады.

Қазіргі заманғы жаһандық парадигма денсаулықтың шектеулі мүмкіндіктерін дәстүрлі түсінуден тұрмыс сапасы аспектісінде жеке ерекшеліктер мен әмбебап құқықтардың неғұрлым күрделі синтезіне көшуге негізделеді¹.

Мәселен, заң жобасы сайлау туралы Конституциялық заңның 89-бабының 3,4-тармақтарына, 97-1-бабының 5,6-тармағына, 104-бабының 3, 4-тармақтарына және 111-бабына өзгерістер мен толықтырулар енгізуді көздейді.

30 пайыздық сайлау квотасына **мүгедек адамдардың** тағы бір санатын 89-баптың 4 – тармақшасына енгізу жаңа ереже болып табылады, онда: «партиялық тізімде әйелдердің, жиырма тоғыз жасқа толмаған адамдардың және **мүгедек адамдардың** саны оған енгізілген адамдардың жалпы санының кемінде отыз пайызын құрауға тиіс» делінген. Осыған байланысты мүгедек адамдардың азаматтық қоғамның бір бөлігі ретінде қатысуы – елдің 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарын сүйемелдеу, мониторингтеу және бағалау процестерінің маңызды құрамдас бөліктерінің бірі.

Сонымен қатар, адамдардың жаңа санатын белгіленген 30% квотаға енгізу әйелдер мен жас тұлғалар өкілдігінің ең аз үлесін азайтады, бұл халықтың белгілі бір бөлігінің негізді наразылығын тудыруы мүмкін. Осыған байланысты гендерлік квоталар санын 32% – ға дейін арттыруды ұсынамын, бұл ретте осы баптың келесі тармақшасымен адамдардың қаралып отырған санаттары арасында квоталарды бөлуді міндетті түрде бекітуді ұсынамын:

¹ Қазақстан Республикасында мүгедек адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және тұрмыс сапасын жақсарту жөніндегі 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспар. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 28 мамырдағы №326 қаулысымен бекітілген <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000326>

әйелдер саны – 27%, жиырма тоғыз жасқа толмаған адамдар-5% және мүгедектігі бар адамдар-5%.

III. Заңның қабылдануы шешілуіне бағытталған проблемалық мәселелерді шешудің, оның ішінде әртүрлі тарихи кезеңдерде, шетелдік практикада қолданылған барлық белгілі және тиімді тәсілдерін, тетіктерін, тәсілдерін сипаттау, сондай-ақ құқықтық қатынастардың сабақтас салаларын және оларға заңды қабылдаудың салдары түрінде ықпал етуді сипаттау.

Қазіргі кезеңде заң жобасын әзірлеудің өзектілігі Қазақстанда саяси және құқықтық шеңберлердің (талданатын құқықтық қатынастар субъектілері құқықтарының кепілдіктері, заң нормалары, ұлттық стратегиялар, бағдарламалар) нысаналы сипатқа ие болуымен негізделген. Осы мақсаттарға қол жеткізу құралдарының бірі заңнамалық реттеу және құқықтық мониторинг болып табылады.

Сараптамаға ұсынылған заң жобасы бірнеше бағдарламалардың: гендерлік теңдік саласындағы мемлекеттік саясаттың, жастар мен мүгедек адамдардың мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған стратегиялық міндетті шешуге арналған. Атап айтқанда, азаматтық қоғамның саяси қабілетті субъектілерінің барлық топтарын тарту арқылы елдің саяси өмірін жандандыру.

Мәселен, әйелдерге қатысты **гендерлік теңдікке қол жеткізу ұлттық мақсат ретінде** айқындалған. Гендерлік теңдік туралы конституциялық норманы іске асыру үшін гендерлік теңдік стратегиясының (2006-2016 жылдар аралығында іске асырылған және күші жойылған) 2 негізгі ұлттық бағдарламасы және Қазақстан Республикасындағы 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасы қабылданды

2018 жылғы Азия Даму банкі жүргізген талдамалық зерттеулердің деректері бойынша, жалпы Қазақстан гендер және даму саласындағы негізгі көрсеткіштер бойынша жоғары позицияларға ие, бұл біздің елімізді ерлер мен әйелдер арасындағы теңдіктің жоғары деңгейі бар 1-топқа жатқызуға мүмкіндік береді.²

Сонымен қатар, Орталық Азия мен Кавказ елдері арасындағы жоғары рейтингке қарамастан, елде гендерлік алшақтықтың одан әрі қысқаруы байқалмайды. Әйелдердің саяси өкілдігінің индекстері бойынша Қазақстанның төмен рейтингтері, жұмыс күші құрамындағы әйелдердің үлесі, сондай-ақ Дүниежүзілік экономикалық форум өлшейтін еңбекке ақы төлеудегі гендерлік айырмашылықтар гендерлік теңсіздікті қысқарту үшін күш-жігерді жандандырудың одан әрі қажеттілігін көрсетеді.³

Әйелдердің саяси өмірдегі белсенділігін арттыру тұрғысынан 1995 жылғы Пекин Дүниежүзілік конференциясында қабылданған Негізгі құжаттар

² <https://www.adb.org/ru/documents/country-gender-assessment-kazakhstan>

³ <https://www.adb.org/ru/documents/country-gender-assessment-kazakhstan>

үлкен қызығушылық тудырады - бұл Пекин декларациясы және өкілді органдарға әйелдерді жылжыту бойынша нақты шаралар анықталған іс-қимыл платформасы. Осылайша, аталған конференцияға қатысушы елдер өздеріне міндеттеме алды:

- әйелдер мен ерлердің тең өкілдігіне қол жеткізу, осы мақсатта қажет болған жағдайда барлық мемлекеттік-әкімшілік лауазымдардағы әйелдер санын квота енгізу арқылы едәуір ұлғайту;

- сайлау жүйелері шеңберінде саяси партияларды әйелдерді сайланбалы және тағайындалатын мемлекеттік лауазымдарға ерлер сияқты пропорцияда және шарттарда тартуға итермелейтін шаралар қабылдау;

- Саяси партиялар мен кәсіподақтарға қатысуды қоса алғанда, әйелдер мен ерлердің саяси қызметке қатысуға және қауымдастық бостандығына тең құқықтарын қорғау және көтермелеу. Саяси партияларға гендерлік проблемаларды өздерінің саяси бағдарламаларына енгізу және әйелдердің саяси партияларды басқаруға тең негіздерде қатысу мүмкіндігін қамтамасыз ету жөнінде шаралар қабылдау ұсынылды.

2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат Тұжырымдамасының қабылдануы Қазақстандағы гендерлік теңдіктің дамуының келесі кезеңдерін бекітті және мемлекет әйелдердің саяси өкілдігіндегі гендерлік теңсіздікті жою, олардың еңбек нарығындағы белсенділігін арттыру, қызмет бабында ілгерілету бойынша шаралар қабылдауға ниетті, сондай-ақ әйелдерге қатысты зорлық-зомбылыққа қарсы күреске бейілділікті тағы да білдіруде.

Қазіргі кезеңде билік құрылымдарында әйелдер өкілдігін енгізудің жалпыға танылған халықаралық тетігі гендерлік квоталарды белгілеу болып табылады.

Гендерлік квоталар-бұл әйелдердің саяси өмірде ерлермен тең мүмкіндіктерді пайдалану құқығы үшін күресі нәтижесінде Еуропада дәлелденген механизм. Әдетте, олар әйелдердің өкілдік органдарға қатысуының минималды сандық нормалары ретінде ерлер санының 10% - дан 50% - ға дейін анықталады, бұл осы жүйеге демократиялық емес және кемсітушілік ретінде сыни көзқарасты тудырады. Мысалы, АҚШ-та басым көпшілігі квоталар мәні бойынша демократиялық емес деп санайды, барлығына тең мүмкіндіктер қағидасына қайшы келеді, өйткені әйелдер үшін белгілі бір орындар алдын-ала резервтеледі, сонымен қатар кандидаттар тиісті біліктілікке байланысты емес, жынысына сәйкес таңдалады.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде ғылыми әдебиеттерде гендерлік квоталардың бұл жүйесі «оң кемсітушілік» деп аталады, ол ең алдымен әйелдердің бұзылған құқықтарын қалпына келтіру үшін қолданылады және әйелдерге қатысты «тарихи әділетсіздікті» жоюға арналған мәжбүрлі уақытша шара ретінде қарастырылады.

Халықаралық құжаттар да осы мәселелерге ерекше назар аударады. Мәселен, БҰҰ 1979 жылғы Конвенциясының 4-бабында әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою: «қатысушы мемлекеттердің ерлер

мен әйелдер арасындағы іс жүзіндегі теңдікті белгілеуді жеделдетуге бағытталған уақытша арнайы шаралар қабылдауы осы Конвенцияда айқындалғандай кемсітушілік болып есептелмейді, алайда ол тең емес немесе сараланған стандарттардың сақталуына ешқандай шамада әкеп соқпауға тиіс; бұл шаралар мүмкіндіктер теңдігі мен тең қарым-қатынас мақсаттарына қол жеткізілген кезде жойылуы керек». Венеция комиссиясы қабылдаған сайлауды өткізу кезінде ұсынылған нормалар жинағында гендерлік проблемаға қатысты былай делінген: «кандидаттар арасында белгілі бір жыныстағы адамдардың ең төменгі пайыздық үлесін белгілейтін құқықтық нормалар, егер олар Конституцияның ережелеріне негізделсе, тең сайлау құқығы принципіне қайшы келмеуі керек».

Бүгінгі таңда гендерлік сайлау квоталары - бұл сайлауға ұсынылған әйелдердің кандидаттарының пайыздық үлесін ұлғайтуға немесе заң шығарушы органдардағы орындарды әйел мүшелеріне резервке қоюға бағытталған заңмен белгіленген уақытша арнайы шаралар.

Сайлау жүйесінің қазақстандық моделінің негізіне «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы «Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2020 жылғы 25 мамырдағы № 335-VI Конституциялық заңымен енгізілген квоталау қағидаты да енгізілген, сайлау жүйесіндегі квотаның 30% - ын әйелдер үшін ғана емес, сондай-ақ 29 жасқа дейінгі саяси қабілетті жастар үшін де белгілейтін нормалар енгізілді.

Депутаттық корпусның орташа жасы 56 жасты құрайтынын ескере отырып, квота енгізу жастар үшін де өзекті болып табылады.

Әйелдер өкілдігінің партиялық тізімдері бойынша мәслихаттарға сайлау үшін де бара-бар сайлау жүйесін енгізуге қатысты үшінші түзету. Үлкен сайлау округтерінде жабық тізімдері бар (аумақтық топтарға бөлінбеген) пропорционалды жүйе жағдайында сайлау квоталары ең оңай белгіленеді.

Қазақстанда жаңа сайлау заңнамасының негізінде 2021 жылғы 10 қаңтарда мәжіліс пен мәслихатқа сайлау өткізілді.

ҚР Президенті жанындағы ҚСЗИ әлеуметтік-саяси зерттеулер институты сайлау қорытындылары бойынша мынадай талдау жасады, мәселен, 216 сайлау округінен депутаттыққа кандидаттар ұсыну кезеңінің аяқталу сатысында: 56 (25,9%) округте 3 партиялық тізім, 137 (63,4%) округте – 4 тізім, 23 (10,6%) округте – барлық 5 саяси партияның тізімі ұсынылды.⁴

Партиялық тізімдерге 8334 кандидат енгізілді, оның ішінде 3721 (44,6%) – әйелдер мен 29 жасқа толмаған адамдар. Оның ішінде:

- «Ауыл» ХДПП-611 кандидат, оның ішінде 326 немесе 53,4% әйелдер және 29 жасқа толмаған адамдар;

⁴ <https://strategy2050.kz/ru/news/mezhdunarodnyy-opyt-prodvizheniya-zhenshchin-v-politike/>

- «Nur Otan» партиясы 6234 кандидат, оның ішінде 2527-сі немесе 40,5% - ы әйелдер мен 29 жасқа толмаған адамдар;

- «ADAL» СП 540 үміткер, оның ішінде 354 немесе 65,6% әйелдер мен 29 жасқа толмаған тұлғалар;

- «Ақ жол» ҚДП 715 кандидат, оның ішінде 374-і немесе 52,3% әйелдер мен 29 жасқа толмаған тұлғалар;

- «Қазақстанның Халық партиясы» 234 кандидат, оның ішінде 140-ы немесе 59,8% - ы әйелдер және 29 жасқа толмаған адамдар.

Мәжілістің жаңа құрамында Nur Otan партиясынан әйелдер өкілдігінің үлесі 31% – ды, «Ақ жол» партиясынан – 16% – ды, ҒТК-20% - ды, ҚХА-дан- 11% - ды құрады. Бұл осы кезеңде 30 пайыздық квота сақталғанын білдіреді.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Президенті халық қалаулыларының қорытынды құрамындағы квота туралы қолданыстағы норма тиісті көрініс таппағанын атап өтті.

Жоғарыда баяндалғанның негізінде Қазақстан Республикасы Президентінің тапсырмасына ресми сілтеме жасаумен қатар, заң жобасына салыстырмалы кестеде енгізілетін нормалардың дәлелдемесін күшейту ұсынылады.

V. Қорытындылар мен ұсыныстар

"Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы "Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңының жобасын әзірлеу орынды, уақтылы және негізделген болып табылады, ұсыныстар мен ескертулерді ескере отырып, одан әрі қарауға жіберілуі мүмкін. Құқықтық техникаға ескертулер жоқ.

Ұсыныстар мен ескертулер:

1. Заң жобасымен 89, 97-1, 104, 111-1-баптарға өзгерістер енгізіледі, онда заң шығарушы ерекше қажеттіліктері бар азаматтардың санатын айқындау үшін «мүгедек адамдар» терминін пайдаланады.

«Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 13 сәуірдегі №39 Заңының 1-бабының 7) тармақшасына сәйкес⁵:

«7) мүгедек - тұрмыс-тіршілігінің шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын ауруларға, мертігулерге (жаралануға, жарақаттарға, контузияларға), олардың зардаптарына, кемістіктерге байланысты организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы нашарлаған адам;»

«Мүгеде»" және «мүгедектік» ұғымдарының сәл өзгеше айқындамасы Мүгедектердің құқықтары туралы БҰҰ Конвенциясын қамтиды (1-бап):

⁵ Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы. Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 13 сәуірдегі №39 Заңы https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000039_

«...Мүгедектерге әртүрлі тосқауылдармен өзара іс-қимыл кезінде олардың қоғам өміріне басқалармен тең дәрежеде толық және тиімді қатысуына кедергі келтіруі мүмкін тұрақты дене, психикалық, зияткерлік немесе сенсорлық кемістігі бар адамдар жатады.»

(Кіріспе):

«е) мүгедектікті мойындай отырып —бұл дамып келе жатқан тұжырымдама және мүгедектік-бұл денсаулығы бұзылған адамдар мен қарым-қатынас және қоршаған орта кедергілері арасында болатын және олардың басқалармен қатар қоғамға толық және тиімді қатысуына кедергі келтіретін өзара әрекеттесудің нәтижесі, ...»⁶

2015 жылы Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияны ратификациялап және конвенцияға Факультативтік хаттамаға қол қоя отырып, Қазақстан Республикасы мүгедек адамдардың экономикалық, азаматтық, әлеуметтік және мәдени құқықтарын толық іске асыру жөніндегі халықаралық стандарттарды имплементациялау жөніндегі міндеттемелерді өзіне қабылдады.

БҰҰ ұсынысы бойынша Конвенцияны ратификациялаған бірқатар елдер заңнамада «мүгедек» терминін «мүмкіндігі шектеулі адам» деп өзгертті⁷.

Л. М. Қалтаева «мүгедек» ұғымы Қазақстан Республикасының заңнамасында Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияға сәйкес келтірілмеген және әлі күнге дейін әлеуметтік емес, медициналық көзқарасқа ие деп санайды:

Біріншіден, қолданыстағы «мүгедек» термині мүгедек адамның қоғам өміріне басқалармен тең дәрежеде толық және тиімді қатысуы үшін мүмкіндіктерін шектейтін тосқауылдарға емес, адам организмінің физикалық бұзылыстарына назар аударады. Мұндай түсіндіру мемлекеттік саясатта тұтастай алғанда мүгедек адамдарға қатысты медициналық тәсілдің таралуына ықпал етеді;

Екіншіден, медициналық терминдерді теріс реңкпен (мертігу, ақаулар) қолдану мүгедек адамдардың қадір-қасиетін төмендетеді және оларға адам құқықтарының тәсіліне емес, қайырымдылық тәсіліне негізделген көзқарасты қалыптастырады;

Үшіншіден, қалыптасқан теріс коннотацияға байланысты «мүгедек» терминін қолдану мүгедек адамдарға, оның ішінде мүгедек әйелдерге қатысты кемсітушілік қатынасты қалыптастыруды жалғастыруда.

Осылайша, Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенцияға сәйкес «мүгедек», «мүгедектік» терминдерін жоюға, осылайша барынша жақындатуға, біріздендіруге болады деп есептейтін «мүгедек» ұғымын айқындауға тұжырымдамалық тұрғыдан алғанда айырмашылық байқалады⁸.

⁶ Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенция. Бас Ассамблеяның 2006 жылғы 13 желтоқсандағы 61/106 қарарымен қабылданды https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disability.shtml

⁷ <https://www.zakon.kz/5070086-termin-invalid-isklyuchat-iz.html>

⁸ Қалтаева Л.М. кабинеттік зерттеу. Зорлық-зомбылыққа ұшыраған мүгедек әйелдердің ерекше қажеттіліктеріне назар аударып, Қазақстандағы мүгедектігі бар адамдардың әлеуметтік және гендерлік мәселелері бойынша қажеттіліктерін бағалау. Алматы, 2019.- 38с. <https://docviewer.yandex.kz/view/>

Осыған байланысты, «мүмкіндігі шектеулі тұлға» ұғымын заңнамалық тұрғыдан бекіту мүмкін деп ойлаймыз».

2. Белгіленген 30% - пайыздық квоталарға адамдардың жаңа санатын енгізу әйелдер мен жастардың өкілдіктерінің ең аз үлесін азайтады, бұл халықтың белгілі бір бөлігінің негізді наразылығын тудыруы мүмкін. Осыған байланысты гендерлік квоталар санын 32% - ға дейін арттыруды ұсынамын, бұл ретте осы баптың келесі тармақшасымен адамдардың қаралатын санаттары арасында квоталардың бөлінуін міндетті түрде бекітуді ұсынамын: әйелдер саны - 27%, жиырма тоғыз жасқа толмаған адамдар - 5% және мүгедектігі бар адамдар - 5%.

3. Сондай-ақ, тізімдегі бір жыныстағы адамдардың ең аз үлесін белгілеу ғана емес (мысалы, 30 немесе 32%), бірақ саяси партиялар туралы заңнамаға әртүрлі жыныстағы адамдар тізімде кезектесуі керек ережелерді енгізу тиімді (мысалы, қатарынан бір жыныстағы екі адамнан артық емес немесе қатаң – бір жыныстағы екі адамды қатарынан орналастыруға тыйым салу).

Сарапшылар:

(қолы)

Сафарова Т.С., з.ғ.к.

(қолы)

Жадауова Ж.А., з.ғ.к.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ
научной правовой экспертизы проекта Конституционного закона
Республики Казахстан
«О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон
Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан»»

I. Общие положения

Лицо, проводившее научную правовую экспертизу	Сафарова Т.С., к.ю.н., доцент Жадауова Ж.А., к.ю.н.
Разработчик	Министерство юстиции РК
Уполномоченная организация	Институт законодательства и правовой информации Республики Казахстан
Предмет и цели научной правовой экспертизы	<i>Предметом</i> научно-правовой экспертизы является проект Конституционного Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный Закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан». <i>Целью</i> научной правовой экспертизы является оценка качества, обоснованности, своевременности и правомерности внесения изменений и дополнений в Конституционный Закон Республики Казахстан о выборах в Республике Казахстан» в части закрепления нормы об обязательном учете квоты при распределении депутатских мандатов, а также расширении перечня котируемых категорий граждан, помимо женщин и молодежи, установив квоту и для лиц с инвалидностью; определение возможной эффективности данных изменений и дополнений; выявление правовых рисков и отрицательных последствий их принятия; оценка соответствия проекта закона нормам Конституции Республики Казахстан, международным договорам Республики Казахстан, вышестоящим нормативным правовым актам.
Наименование проекта закона	Проект Конституционного закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» (<i>Далее – проект закона, законопроект</i>)
Назначение проекта	Законопроект предусматривает внесение

закона	изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» в целях приведения его в соответствие с нормами разработанного проекта Конституционного закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан».
Отрасли науки, по которым проведена научная правовая экспертиза	Конституционное право.
Структура проекта закона	Проект закона состоит из двух статей. Статья 1 предусматривает внесение изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан». . Статья 2 устанавливает порядок введения закона в действие.
Материалы, представленные на научную правовую экспертизу	- сопроводительное письмо Министерства юстиции Республики Казахстан (на государственном языке); - пояснительная записка к проекту Закона (на государственном и русском языках); - сравнительная таблица (на государственном и русском языках); - прогноз возможных экономических, социальных, правовых, экологических последствий действия принимаемого проекта закона; - справочный лист к проекту закона (на государственном и русском языках).
Дата поступления	18.10.2021 г.
Срок исполнения	29.10.2021 г.

II. Описание проблемных вопросов, на решение которых направлен проект закона, в том числе оценка научной обоснованности и своевременности принятия проекта закона.

Рассматриваемый законопроект разработан на основе Послания Президента РК народу Казахстана от 1 сентября 2021 года «Единство народа и системные реформы - прочная основа процветания страны», где глава

государства прямо указывает на принятие *нормы об обязательном учете 30%-й квоты на представительство женщин и молодежи при распределении депутатских мандатов*. Он отметил, что действующая норма о квоте в итоговых составах народных избранников не нашла должного отражения.

Кроме того, глава государства обратил внимание на то, что в нашей стране лица с инвалидностью и особыми потребностями слабо представлены в общественно-политической жизни. В этой связи он предложил расширить *перечень котируемых категорий граждан, помимо женщин и молодежи, установив квоту и для лиц с особыми потребностями*.

С этой точки зрения, научная обоснованность и своевременность разработки данного проекта закона по поручению Президента Республики Казахстан не вызывает сомнений.

Основной целью законопроекта является дальнейшее совершенствование избирательного процесса путем внесения поправок в законодательство о выборах. А в рамках реализации Национального плана по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года, инициатив и поручений Президента, а также исполнения международных обязательств Республики в связи с ратификацией Конвенции о правах инвалидов законопроектом вводится норма, способствующая активизации политической жизни.

Принятие предлагаемого проекта Конституционного закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» повлекут:

- 1) обеспечение равных прав и равных возможностей мужчин и женщин во всех сферах государственной и общественной жизни;
- 2) повышение уровня правовой и политической культуры общества для обеспечения равенства полов во всех сферах жизнедеятельности;
- 3) диверсификацию (изменение с целью повышения разнообразия) избирательных программ посредством выдвижения различных кандидатов;
- 4) активное вовлечение женщин, молодежи и лиц с инвалидностью для проявления их гражданской позиции;
- 5) всестороннее рассмотрение и решение социально-экономических, правовых проблем;
- 6) социально-экономическое развитие общества.

В Казахстане проживают более 690 тыс. лиц с особыми потребностями, из них 61,5% трудоспособного возраста, 25,7% лица пенсионного возраста, 12,8% дети до 18 лет.

Удельный вес лиц с особыми потребностями относительно стабилен и среди всего населения составляет в течение последних трех лет – 3,7%. 44% из них женщины. За последние пять лет число людей с ограниченными возможностями в Казахстане увеличилось на 7,5%. 88,5% из них старше 16

лет. Однако, уровень инвалидности населения в регионах сегодня превышает среднереспубликанский уровень и колеблется от 3,9 до 4,7%.

Регионы с самыми высокими показателями инвалидности — это Карагандинская область (4,7%), Туркестанская область (4,15%) и Восточный Казахстан (4,1%). 18,4% всех людей с ограниченными возможностями проживают в Туркестанской области¹.

В целях реализации, принятых Республикой Казахстан обязательств в связи с ратификацией Конвенции о правах инвалидов и формирование инклюзивного общества через создание благоприятной среды для всех уязвимых групп в рамках социальной модернизации Казахстана до 2030 года, был разработан Национальный план по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года (*далее – Национальный план*).

Одним из приоритетов Национального плана по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года является социальная интеграция людей с ограниченными возможностями.

Современная глобальная парадигма заключена в переходе от традиционного понимания ограниченных возможностей здоровья к более сложному синтезу индивидуальных отличий и универсальных прав в аспекте качества жизни².

Так, проект закона предусматривает внесение изменений и дополнений в п.3, 4 ст. 89, п. 5,6 ст. 97=1, п.3,4 ст.104 и ст.111 Конституционного закона о выборах.

Новым положением является введение в 30-процентную избирательную квоту еще одну категорию лиц - **лиц с инвалидностью** в пп.4 ст 89, который гласит: «В партийном списке количество женщин, лиц, не достигших двадцатидевятилетнего возраста и **лиц с инвалидностью** должно составлять не менее тридцати процентов от общего числа включенных в него лиц». В этой связи участие лиц с инвалидностью как части гражданского общества – одна из важных составляющих процессов сопровождения, мониторинга и оценки Национального плана развития страны до 2025 года.

Между тем введение новой категории лиц в установленные 30% = процентные квоты уменьшает минимальные доли представительства женщин и молодых лиц, что может вызвать обоснованные недовольства определенной части населения. В этой связи **предлагаю увеличить число гендерных квот до 32%, при этом обязательно следующим подпунктом данной статьи закрепить распределение квот между рассматриваемыми**

¹ Калтаева Л.М., Кабинетное исследование. Оценка потребностей по социальным и гендерным вопросам людей с инвалидностью в Казахстане с акцентом на особые нужды женщин с инвалидностью, подвергшихся насилию. Алматы, 2019.- 38с.

² Национальный план по обеспечению прав и улучшению качества жизни лиц с инвалидностью в Республике Казахстан до 2025 года. Утверждён постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 мая 2019 года №326 <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000326>

категориями лиц: количество женщин - 27%, лиц, не достигших двадцатидевятилетнего возраста - 5% и лиц с инвалидностью - 5%.

III. Описание всех известных и эффективных способов, механизмов, подходов к разрешению проблемных вопросов, на решение которых направлено принятие проекта закона, в том числе применявшихся на разных исторических этапах, зарубежной практике, а также описание смежных сфер правоотношений и влияния на них в виде последствий от принятия проекта закона.

Актуальность разработки законопроекта на современном этапе обусловлена тем, что в Казахстане политические и правовые рамки (*гарантии прав субъектов анализируемых правоотношений, юридические нормы, национальные стратегии, программы*) имеют целевой характер. Одним из инструментов для достижения этих целей является законодательное регулирование и правовой мониторинг.

Представленный на экспертизу проект закона призван решить стратегическую задачу, направленную на достижение целей нескольких программ: государственной политики в сфере гендерного равенства, молодежи и лиц с инвалидностью. А именно, по активизации политической жизни страны путем вовлечения в участие в ней все больших слоев политически дееспособных субъектов гражданского общества.

Так, например, в отношении женщин ***достижение гендерного равенства определено как национальная цель***. В реализацию конституционной нормы о гендерном равенстве были приняты 2 основные национальные программы Стратегия гендерного равенства (*с 2006 по 2016 годы реализована и отменена*) и Концепция семейной и гендерной политики в Республике Казахстан до 2030 года.³

По данным аналитических исследований, проведенных Азиатским Банком развития от 2018г., в целом Казахстан занимает высокие позиции по ключевым показателям в области гендера и развития, что позволяет отнести нашу страну в Группу 1 с высоким уровнем равенства между мужчинами и женщинами.⁴

Между тем тут же отмечается, что, несмотря на высокий рейтинг среди стран Центральной Азии и Кавказа, *дальнейшего сокращения гендерного разрыва* в стране не наблюдается. Низкие рейтинги Казахстана по индексам политического представительства женщин, доли женщин в составе рабочей силы, а также гендерных различий в оплате труда, измеряемым Всемирным экономическим форумом, указывают на дальнейшую необходимость активизировать усилия для сокращения гендерного неравенства.⁵

³ Концепция семейной и гендерной политики в Республике Казахстан до 2030 года, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 6 декабря 2016 года.³

⁴ <https://www.adb.org/ru/documents/country-gender-assessment-kazakhstan>

⁵ <https://www.adb.org/ru/documents/country-gender-assessment-kazakhstan>

С точки зрения повышения активности женщин в политической жизни наибольший интерес представляют основополагающие документы, принятые на Пекинской Всемирной конференции 1995 года - это Пекинская декларация и Платформа действий, в которых определены конкретные меры по продвижению женщин в представительные органы власти. Так, страны участницы данной конференции взяли на себя обязательства:

- достичь равного представительства женщин и мужчин, в этих целях значительно увеличить число женщин на всех государственно-административных должностях в случае необходимости путем введения квоты;

- принять в рамках избирательных систем меры, побуждающие политические партии к привлечению женщин на выборные и назначаемые государственные должности в той же пропорции и на тех же условиях, что и мужчин;

- защищать и поощрять равные права женщин и мужчин на участие в политической деятельности и на свободу ассоциации, включая участие в политических партиях и профсоюзах. Политическим партиям рекомендовано включение гендерных проблем в свои политические программы и принятие мер по обеспечению возможности участия женщин в руководстве политическими партиями на равных основаниях.

Принятие Концепции семейной и гендерной политики до 2030 года закрепило следующие этапы развития гендерного равенства в Казахстане и государство намерено и в дальнейшем предпринимать меры по устранению гендерного неравенства в политическом представительстве женщин, по повышению их активности на рынке труда, продвижению по службе, а также вновь выражается приверженность борьбе с насилием в отношении женщин.

На современном этапе общепризнанным международным механизмом внедрения представительства женщин во властных структурах является установление гендерных квот. Гендерные квоты - это апробированный в Европе механизм, выработанный в результате борьбы женщин за свои права пользоваться равными возможностями с мужчинами в политической жизни. Обычно они определяются как минимальные количественные нормы участия лиц женского пола в представительных органах на уровне от 10% до 50% от количества лиц мужского пола, что до сих пор вызывает критическое отношение к данной системе как недемократичной и дискриминационной. Например, в США, подавляющее большинство считают, что квотирование по своей сути недемократично, противоречит принципу равных возможностей для всех, поскольку для женщин заранее резервируется определенное количество мест, а также кандидатов выбирают в соответствии с их половой принадлежностью, а не по причине соответствующей квалификации.

На основании вышеуказанного в научной литературе данную систему гендерных квот называют «позитивная дискриминация», которая используется прежде всего для восстановления ущемленных женских прав и

рассматривается как вынужденная временная мера, рассчитанная на устранение "исторической несправедливости» в отношении женщин.

Международные документы также уделяют этим вопросам определенное внимание. Так, в статье 4 Конвенции ООН 1979 года ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин отмечено: «Принятие государствами-участниками временных специальных мер, направленных на ускорение установления фактического равенства между мужчинами и женщинами, не считается, как это определяется настоящей Конвенцией, дискриминационным, однако оно ни в коей мере не должно влечь за собой сохранение неравноправных или дифференцированных стандартов; эти меры должны быть отменены, когда будут достигнуты цели равенства возможностей и равноправного отношения». В Своде рекомендуемых норм при проведении выборов, принятом Венецианской комиссией, в отношении гендерной проблемы говорится: «Правовые нормы, устанавливающие минимальную процентную долю лиц того или иного пола среди кандидатов, не должны рассматриваться как противоречащие принципу равного избирательного права, если они основываются на положениях конституции».

На сегодняшний день гендерные избирательные квоты являются наиболее широко распространенными законодательно установленными временными специальными мерами, направленными на увеличение процентной доли кандидатов женщин, выдвигаемых на выборах, или резервирование мест в законодательных органах за членами женского пола.

В основе казахстанской модели избирательной системы также заложен принцип квотирования, введенный Конституционным законом Республики Казахстан от 25 мая 2020 года № 335-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» ввели нормы, устанавливающие 30% квоту в избирательной системе не только для женщин, но и для политически дееспособных молодых лиц до 29 лет.

Учитывая, что средний возраст депутатского корпуса составляет 56 лет, введение квоты и для молодежи является актуальным.

Третья поправка касательно введения пропорциональной избирательной системы и для выборов в маслихаты по партийным спискам представительства женщин. В случае пропорциональной системы с закрытыми списками (не разделенными на территориальные группы) в больших избирательных округах наиболее просто устанавливаются избирательные квоты.

На основании нового избирательного законодательства в Казахстане были проведены выборы в Мажилис и маслихаты от 10 января 2021 года.

Институт социально-политических исследований КИСИ при Президенте РК по итогам выборов сделал следующий анализ, так, на стадии завершения этапа выдвижения кандидатов в депутаты из 216 избирательных округов: в 56 (25,9%) округах было выдвинуто 3 партийных списка, в 137

(63,4%) округах – 4 списка, в 23 (10,6%) округах – списки всех 5 политических партий.⁶

В партийные списки включены 8334 кандидата, в том числе 3721 (44,6%) – женщины и лица моложе 29 лет. В том числе:

- НДПП «Ауыл» - 611 кандидатов, из них 326 или 53,4% женщины и лица моложе 29 лет;

- Партия «Nur Otan» 6234 кандидатов, из них 2527 или 40,5% женщины и лица моложе 29 лет;

- ПП «ADAL» 540 кандидатов, из них 354 или 65,6 % женщины и лица моложе 29 лет;

- ДПК «Ак жол» 715 кандидатов, из них 374 или 52,3 % женщины и лица моложе 29 лет;

- «Народная партия Казахстана» 234 кандидатов, из них 140 или 59,8% женщины и лица моложе 29 лет.

В новом составе Мажилиса доля представительства женщин от партии Nur Otan составила 31%, от партии «Ак жол» – 16%, НПК – 20%, АНК – 11%. Это означает, что на данном этапе 30-процентная квота была соблюдена.

Между тем, Президент Республики Казахстан отметил, что действующая норма о квоте в итоговых составах народных избранников не нашла должного отражения.

На основании вышеизложенного предлагается усилить аргументацию вводимых норм в сравнительной таблице к законопроекту, а не только формально ссылаться на поручение Президента Республики Казахстан.

V. Выводы и предложения

Разработка проекта Конституционного закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в Конституционный закон Республики Казахстан «О выборах в Республике Казахстан» является целесообразной, своевременной и обоснованной, с учетом предложений и замечаний может быть отправлена на дальнейшее рассмотрение. К юридической технике замечаний нет.

Предложения и замечания:

1. Законопроектом вносятся изменения в статьи 89, 97-1, 104, 111-1 в которых законодатель для определения категории граждан с особыми потребностями использует термин «лиц с инвалидностью».

Согласно подпункту 7) статьи 1 Закона Республики Казахстан от 13 апреля 2005 года №39 «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан»⁷:

⁶ <https://strategy2050.kz/ru/news/mezhdunarodnyy-opyt-prodvizheniya-zhenshchin-v-politike/>

«7) **инвалид** – лицо, имеющее нарушение здоровья со стойким расстройством функций организма, обусловленное заболеваниями, увечьями (ранениями, травмами, контузиями), их последствиями, дефектами, которое приводит к ограничению жизнедеятельности и необходимости его социальной защиты;»

Несколько иное определение понятий «инвалид» и «инвалидность» содержит Конвенция ООН о правах инвалидов (статья 1):

«...К **инвалидам** относятся лица с устойчивыми физическими, психическими, интеллектуальными или сенсорными нарушениями, которые при взаимодействии с различными барьерами могут мешать их полному и эффективному участию в жизни общества наравне с другими.»

(Преамбула):

«е) признавая, что **инвалидность** — это эволюционирующее понятие и что инвалидность является результатом взаимодействия, которое происходит между имеющими нарушения здоровья людьми и отношенческими и средовыми барьерами и которое мешает их полному и эффективному участию в жизни общества наравне с другими, ...»⁸

Ратифицировав в 2015 году Конвенцию о правах инвалидов и подписав Факультативный протокол к Конвенции, Республика Казахстан приняла на себя обязательства по имплементации международных стандартов по полной реализации экономических, гражданских, социальных и культурных прав лиц с инвалидностью.

По рекомендации ООН ряд стран, ратифицировавшие Конвенцию, изменили в законодательстве термин «инвалид» на «лицо с ограниченными возможностями»⁹.

Калтаева Л.М. считает, что понятие «инвалид» в законодательстве Республики Казахстан не приведено в соответствие с Конвенцией о правах инвалидов и до сих пор имеет медицинский, а не социальный подход:

Во-первых, действующий термин «инвалид» имеет фокус не на барьерах, ограничивающих возможности человека с инвалидностью для полного и эффективного участия в жизни общества наравне с другими, а на физических нарушениях организма человека. Такая трактовка способствует распространению медицинского подхода в государственной политике в целом в отношении лиц с инвалидностью;

Во-вторых, использование медицинских терминов с негативным оттенком (увечье, дефекты) унижает достоинство лиц с инвалидностью и формирует к ним отношение, основанное скорее на благотворительном подходе, а не на подходе прав человека;

В-третьих, в связи с устоявшейся негативной коннотацией использование термина «инвалид» продолжает формировать

⁷ О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан. Закон Республики Казахстан от 13 апреля 2005 года №39 https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z050000039_

⁸ Конвенция о правах инвалидов. Принята резолюцией 61/106 Генеральной Ассамблеи от 13 декабря 2006 года https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/disability.shtml

⁹ <https://www.zakon.kz/5070086-termin-invalid-isklyuchat-iz.html>

уничижительное отношение к лицам с инвалидностью, в том числе к женщинам с инвалидностью.

Таким образом, наблюдается различие в концептуальном подходе к определению понятия «инвалид», которое считаем возможным устранить, тем самым максимально приблизить, унифицировать термины «инвалид», «инвалидность» в соответствии с Конвенцией о правах инвалидов¹⁰.

В этой связи, полагаем, что возможно законодательно закрепить понятие «лицо с ограниченными возможностями».

2. Введение новой категории лиц в установленные 30% - процентные квоты уменьшает минимальные доли представительства женщин и молодых лиц, что может вызвать обоснованные недовольства определенной части населения. В этой связи предлагаю увеличить число гендерных квот до 32%, при этом обязательно следующим подпунктом данной статьи закрепить распределение квот между рассматриваемыми категориями лиц: количество женщин - 27%, лиц, не достигших двадцатидевятилетнего возраста - 5% и **лиц с инвалидностью - 5%**.

3. Также эффективно не просто установление минимальной доли лиц одного пола в списке (например, 30 или 32 %), но введение в законодательство о политических партиях правила, по которому лица разного пола должны в списке чередоваться (например, не более двух лиц одного пола подряд, либо более жестко – запрет помещать подряд двух лиц одного пола).

Эксперты:

(подпись)

Сафарова Т.С., к.ю.н.

(подпись)

Жадауова Ж.А., к.ю.н.

¹⁰ Калтаева Л.М. Кабинетное исследование. Оценка потребностей по социальным и гендерным вопросам людей с инвалидностью в Казахстане с акцентом на особые нужды женщин с инвалидностью, подвергшихся насилию. Алматы, 2019.- 38с. <https://docviewer.yandex.kz/view/>